

svodi se na pitanje: kako povećati interese za muzeje u obrazovnim ustanovama; da li je taj interes za sve muzeje podjednak i da li uopće postoji definicija o idealno koncipiranom muzeju koji bi permanentno udovoljavao različitim interesima društva u cjelini, pa i pedagogiji; ne opada li možda interes škola za muzeje, jer se usporedo s brojčanim rastom muzeja množio i teret već ionako obimnog školskog programa. Možda cijeli problem leži u praktičnom rješavanju dostupnosti muzeja školama putem organiziranih prijevoza s obzirom na široko razgranatu mrežu i muzeja i škola i njihove udaljenosti.

Pedagogija u Gliptoteci

Primjer Gliptoteke JAZU indikativan je za mnoge probleme u oblasti muzejske pedagogije jer je riječ o velikom muzeju sa 13000 eksponata osobito značajnih za široko obrazovanje školske djece različite dobi. Gliptoteka se razlikuje od ostalih muzejskih ustanova dvojakim karakterom svoje djelatnosti. Osim što sabire vrijedna umjetnička djela s područja kiparstva, ima i zadatak da odljevima sačuva od propadanja najznačajnije kulturno-povijesne spomenike. Kao rezultat 50-godišnjeg uspješnog rada (osnovana je 1937), Gliptoteka danas ima devet zbirki s originalnim djelima u raznolikom trajnom materijalu i odljevima u sadri, među kojima modeli i skice za spomenike imaju unikatnu vrijednost. Vremenski zbirke pokrivaju širok raspon od V. st. pr. n. e. do suvremene skulpture kroz pojedine stilske cjeline, u slijedećem kronološkom postavu: antika, predromanika, romanika, gotika, renesansa, barok i suvremena skulptura. Pojedine zbirke sadrže zasebne cjeline: srednjovjekovnoj zbirci pripadaju stećci, istarske freske, dalmatinski i primorski grbovi te zavjetne pločice pomoraca iz Perasta, dok modernoj pripadaju crteži hrvatskih umjetnika XX. stoljeća. Zasebnu zbirku čine medalje i plakete uz sfragistiku. Riječ je, dakle, o muzejskom fondusu od kapitalnog značenja za različita područja istraživačkog rada, napose za pojedine obrazovne predmete u školama.

Višestruke su mogućnosti pedagoškog rada u Gliptoteci, jer se komparativnom metodom likovnih elemenata, te izučavanjem ikonografije i tipologije, može održavati nastavak nekolicine školskih predmeta – primjerice: književnost, povijest, teorija likovnih umjetnosti. Izdvojeno se može izučavati tehnologija lijevanja pojedinih skulptura u sadru, pojedine metode restauriranja i ostali tehnički poslovi muzeološke prirode zanimljivi za škole koje

imaju i muzeološki smjer. Analize koje prate godišnji posjet u Gliptoteci – među kojima su najbrojniji građani različitog profila u odnosu na stupanj njihovog obrazovanja – o posjeti obrazovnih ustanova govore slijedeće: Gliptoteku posjećuju organizirane školske grupe, gotovo uvijek u okviru samo jednog predmeta a to je likovna umjetnost, jer je školskim programom ovaj posjet obavezan. Pritom se sve zbirke razgledaju odjednom, kako bi se dobio generalni uvid u cjelokupni fondus Gliptoteke i uvid u opće pojmove vezane za stil i kronologiju eksponata kao što su antika, srednjovjekovna umjetnost, renesansa itd. Analize nadalje pokazuju da pojedine škole Gliptoteku posjećuju samo jednom godišnje, a posjeti su skoncentrirani na proljetne (svibanj, lipanj) i jesenske (rujan, listopad) mjesece. Takvi rijetki jednokratni posjeti ne mogu imati velike rezultate jer vremenski i tematski raspon zastupljen velikim brojem eksponata u tri odvojene zgrade zahtijeva veliki napor i uzastopno ponavljanje posjeta. Što se tiče izložbene djelatnosti u Gliptoteci, ona je uglavnom monografskog karaktera. Posjet organizirane školske djece veći je ukoliko je riječ o već opće poznatom i popularnom kiparu kao što je I. Meštrović, B. Dešković, V. Radauš, dok su izložbe šireg tematskog karaktera, primjerice **Triennale hrvatskog kiparstva**, manje posjećene. Izložbe po pravilu manje zamaraju djece, što se iskazuje u čestim individualnim posjetima školaraca. Značajnom fondusu Gliptoteke treba pribrojiti i neke druge elemente važne za afirmaciju muzeja s obzirom na: urbanističku lokaciju muzeja, funkcionalnost prostora, stručni kadar i njegovu užu specijalizaciju, mogućnost organiziranja različitih prigodnih manifestacija koje bi se uklopile u školski program. Svi su ti elementi u Gliptoteci na zadovoljavajućoj razini, ali pritom sve navedene mogućnosti pedagoškog rada u Gliptoteci JAZU nisu dostatno iskorištene. Problem povećanog interesa škola za Gliptoteku najvjerojatnije se kao i u drugim muzejima mora rješavati pomacima u dugoročnom planiranju pojedinih aktivnosti u traženju mogućnosti da se pedagoški rad financira poput ostalih djelatnosti.

ABSTRACT

Disproportion between the educational and other activities in museums

Božena Kličinović

The author gives his viewpoint of the scope and quality of the educational activities in museums in general. In most cases, there are no educational programs in the long term plans of museums, since their programs are oriented towards three

principal tasks: collecting, preserving and research of museum objects. Such an attitude to education is the proof of and reason for its marginality. This segment of a museum's activity is realized mostly without preparation and answering casual needs. A survey is given of the educational programs of the Glyptotheca. The Glyptotheca contains nine collections covering the period from 5th century B. C. to the present. The collections can satisfy educational requirements because they contain sculptures by contemporary artists as well as copies and casts of many well-known Yugoslav cultural and historical monuments.

Likovna edukacija i muzejska propaganda u Modernoj galeriji, Zagreb

Durda Petravić
Moderna galerija,
Zagreb

Primljeno: 10. 12. 1987.

Godine 1982. Moderna galerija započela je svojom djelatnošću na području likovne edukacije posjetilaca svih uzrasta i muzejske propagande. Otvara radno mjesto kustosa – muzejskog pedagoga i propagandista, stavivši težište njegovog rada na likovnu edukaciju djece, omladine i odraslih, sadržajno povezivanje galerije s obrazovnim ustanovama, centrima za kulturu i radnim organizacijama, te na informiranje javnih medija o galeriji, njenim izložbama i drugim popratnim manifestacijama.

Kako je Moderna galerija zbog renovacije zgrade i nove prezentacije stalnog postava hrvatske umjetnosti 19. i 20. stoljeća bila zatvorena do 11. 1. 1983. g., konkretan rad s posjetiocima do tog se vremena nije odvijao. U vremenskom odsječku od svibnja 1982. g. do siječnja 1983. g. muzejski pedagog studira kompletan galerijski fondus, izrađuje program edukativne ponude za osnovne i srednje škole, dogovara suradnju sa Znanstvenom knjižarom »Mladost« i u izlogu knjižare postavlja mini-izložbu **In memoriam – Mirko Rački** i dogovara suradnju sa Centrom za kulturu Peščenica – organizira edukativnu izložbu **Akvareli Vladimira Beca iz fundusa Moderne galerije** koja je u suradnji s voditeljem Centra održana u galeriji **Događanja**. S voditeljem Centra koncipira ciklus edukativnih tematskih izložbi iz fundusa Moderne galerije za likovni školski abonoman, kroz koje bi učenike stručno vodio voditelj iz Centra ili muzejski pedagog galerije. Uz svaku izložbu štampala bi se razglednica s reprodukcijom i popisom izloženih djela i razglednica s reprodukcijom djela i sažetim tekstom na temu izložbe. Godine 1984. realizirana je izložba **Slikarski motivi**, a 1985. godine **Slikarske tehnike, materijali i alati**.

1985. godine **Slikarske tehnike, materijali i alati.**

Godine 1983, kada je Moderna galerija otvorila za javnost prvih trinaest dvorana stalnog postava, muzejski pedagog uvodi redovita stručna vodstva za građanstvo nedjeljom od 11 do 13 sati, te stručna vodstva – pregledna i tematska za osnovne i srednje škole na koja mogu dolaziti svakodnevno od 10 do 13 i od 17 do 20 sati. U pozivu upućenom školama tiskan je program predavanja, a školama sugerirano da telefonski najave svoj dolazak, broj učenika, uzrast. Kako bi se u nastavni program osnovnih škola uključio barem jedan posjet galeriji godišnje, program predavanja **Susreti pred originalnim djelima u Modernoj galeriji** predložen je Zavodu za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske. Program je prihvaćen i uključen u nastavni program likovne kulture za osnovne škole, a Zavod je cirkularnim pismom obavijestio osnovne škole. Odaziv škola je bio velik, te je tijekom 1985. godine predavanjima u Modernoj galeriji prisustvovalo 3059 učenika. Školske 1984/85. godine program predavanja bio je slijedeći:

I–II. razred: **Likovni jezik kroz interpretaciju pojmova »slika« i »skulptura«**

III–IV. razred: **Slikarski motivi; Slikarske i kiparske tehnike i njihove izražajne kvalitete**

V. razred: **Analiza sadržaja slike (literarnog predloška za sliku) – Vlaho Bukovac: »Ikar«; Kako se tonskim slikanjem postiže iluzija volumena na slici**

VI–VII. razred: **Figurativna i apstraktna forma u slikarstvu; Figure i oblici u suvremenom kiparstvu**

VIII. razred: **Portretno slikarstvo u Hrvatskoj u 19. stoljeću; Pejzaži (godišnja doba); Zagrebačka šarena škola; Slikarstvo grupe »Münchenski krug«**

Često su posjetima učenika prethodili razgovori s nastavnicima o pristupu i predočenju tematskih jedinica sadržanih u nastavnom planu likovne kulture. Mnogim je nastavnicima to bio i prvi susret s Modernom galerijom, a mnogi su izražavali svoje nezadovoljstvo novim nastavnim planom i programom likovnog odgoja.

Potaknut time muzejski se pedagog upoznao s programima likovnog odgoja za sve razrede u osnovnoj školi, te nastavnicima iz Zagreba predložio seminar i demonstraciju pojedinih tematskih jedinica iz nastavnog programa likovne kulture, poslao pozive, no odaziva nije bilo.

Učenici koji su došli na predavanja po-

dijeljeni su u manje grupe (do 35 učenika), a tumačenje je svedeno na 30–45 minuta po grupi. Učenici nižih razreda veselo su prihvatili sjedenje na podu i razgovor, a zapaženo je da rado sudjeluju u odgonetavanju likovnih zagonetki, motiva slike i rado zamišljaju stanja likova u pojedinim situacijama. Stoga su nastojanja usmjerena tome da likovne elemente djela sagledaju u međusobnim odnosima, te da se razgovorom potaknu asocijativni sadržajni odnosi s pojavama i stanjima iz života. Srednjim školama ponuđen je program posjeta galeriji – vodstvo po izdvojenim stilskim cjelinama u stalnom postavu i pregledno vodstvo kroz stalni postav. Srednjoškolski profesori traže opširnija objašnjenja pojedinih stilskih pravaca, najčešće simbolizma i impresionizma, a učestalije dovode učenike na pregledna vodstva. Predavanja su koncipirana tako da se određeni stil ili pojava učine preglednim za značajke stila koji je prethodio, da se izdvoje novi aditivni elementi stila i pronađu one nasljedujuće pojave u kojima je stil memoriran. Gdje je god utjecaj evidentan predstavljaju se evropski izvori domaćih stilskih pojava.

Stručna vodstva kroz stalni postav galerije ponudena su turističkim agencijama u okviru njihove ponude razgledanja Zagreba i animatorima kulture u radnim organizacijama **INA, PLIVA i RADE KONČAR** kojima se šalju i obavijesti o izložbama u Modernoj galeriji. Kako Moderna galerija u to vrijeme još nema dijateke, a kako su kolor-dijapozitivi galerijskog fundusa radni materijal muzejskog pedagoga i kustosa zbirki, a služe i za propagandu ustanove, inicirana je izrada dijapozitiva dijela stalnog postava a dijateka je popunjavana prema potrebama muzejskog pedagoga.

Iste, 1984. godine uz izložbu skulpture Ksenije Kantoci muzejski pedagog organizira predavanje o stvaralaštvu kiparice (predavači su dr. Tonko Maroević i prof. Igor Zidić) i snimanje kolor-dijapozitiva djela Ksenije Kantoci s izložbe, te piše vodič izložbe koji se besplatno dijeli posjetiocima. Šalje obavijesti o autoru i djelu osnovnim i srednjim školama, vodi izložbom školske grupe svaki dan prije podne i grupe građana nedjeljom prije podne i utorkom poslije podne, te organizira izradu dijapozitiva kojim se izložba reklamira u kinima »Jadran«, »Sloboda« i »Balkan«. U povodu memorijalne izložbe **Josip Račić i Miroslav Kraljević** (1985) muzejski pedagog organizira predavanje na temu **Slikar Wilhelm Leibl i njegov krug** (predavač je prof. Kruno Kamenov), te u suradnji s Centrom za kulturu i film »August Cesa-

rec« postavlja u prostorijama Centra mini-animacijsku izložbu foto-dokumentacije o Josipu Račiću i Miroslavu Kraljeviću. To je ujedno i prva pokretna izložba Moderne galerije koja je postavljena u školama općine Kustošija. Na tribini Centra je tom prilikom razgovorom s kustosom i javnim izlaganjem muzejskog pedagoga na temu **Stalni postav Moderne galerije i njegovo korištenje u pedagoškom radu** predstavljena Moderna galerija. Modernu je galeriju muzejski pedagog predstavio i na Seminaru za animatore kulture općine Peščenica (1985. g.), a stalni postav galerije predavanjem uz dijapozitive u srednjoj školi »Nikola Tesla« u Zagrebu.

U sklopu izložbe **Holografija** (1986) organizirana su dva predavanja na temu holografije (predavač mr. Dalibor Vukićević). Kako Moderna galerija nema predavaonice (a ni dvorane za projekcije), predavanja se, uz sve nužne prostorne preinake, održavaju u jednoj od dvorana stalnog postava. Zbog nedostatka takvog prostora i opreme neke od započetih akcija nisu se mogle nastaviti – tako je 1984. godine organizirana projekcija dvaju filmova iz područja vizualnih umjetnosti: film o engleskoj kiparici Barbari Hepworth i **Mogućnosti gledanja** autora Johna Bergera, suvremenog engleskog pisca i likovnog kritičara. Ovaj vid obrazovanja publike Moderna galerija nije nastavila, a zbog istog prostornog problema ne mogu se kontinuirano održavati tribine i predavanja za građanstvo i ne može se oformiti zasebna i opremljena likovna radionica.

Godine 1984, uz desetogodišnjicu smrti slikara Vilka Šeferova, postavljena je izložba **In memoriam** u izlogu knjižare »Mladost«, a 1986. godine priređena izložba pastela i akvarela Milivoja Uzelca iz fundusa Moderne galerije u izložbenom prostoru Ljubljanske banke u Zagrebu. Iste godine u suradnji s troje kustosa organizirano je obilježavanje Međunarodnog dana muzeja u Modernoj galeriji sa željom da se posjetioci animira na dolazak u galeriju. Tog je dana održano predavanje **Iz historijata Moderne galerije**, stručna ekspertiza, stručno vodstvo kroz stalni postav i gitaristički koncert. Posebna atrakcija bili su kostimirani čuvari. Posjetioci su tom prilikom izrazili želju za što više ovakvih događanja u galerijskom prostoru.

Kako je u modernoj galeriji kustos – muzejski pedagog ujedno i propagandist, njegova angažiranost proteže se i na ovu djelatnost koja bi opsegom i karakterom poslova imala pravo na svoj izvršioac. O sudbini svake izložbe Moderne galerije muzejski propagandist brine na slijedeći način: šalje infor-

macije o otvorenju i datumu trajanja izložbe, o karakteru izložbe, autoru i broju izložaka dnevnom tisku, (novinarima u rubrikama kulture), radiju (likovnim kritičarima i novinarima), televiziji (urednicima kulture). Informativnom turističkom centru, Informativnom centru kule Lotrščak i Muzejskom dokumentacionom centru. Uz to organizira prikaze o izložbi na radiju i u dnevnom tisku, sam predstavlja izložbu na Omladinskom radiju ili o izložbi šalje najavu, te organizira distribuiranje plakata i propagandnih listića. Prve propagandne listiće Moderna galerija je tiskala u povodu memorijalne izložbe Josipa Račića i Miroslava Kraljevića, a zatim uz izložbu **Tajnovite slike Josipa Račića i Marka Kraljevića**. Centar za kulturu i film »August Cesarec« je uz svoju tribinu **Predstavljamo vam Modernu galeriju** tiskao i propagandni materijal – listiće s kratkim historijatom galerije, najavom memorijalne izložbe Josipa Račića i Miroslava Kraljevića, radnim vremenom galerije, te listiće s edukativnom ponudom galerije.

U srednjoročnom programu 1985-1990. Moderna galerija istakla je potrebu za dodatnim prostorom koji bi funkcionirao kao likovni studio – prostor za edukativne izložbe iz fundusa galerije, tribine i predavanja, filmske projekcije i prostor za likovnu radionicu. U programu rada za 1988. g. zatražit će se sredstva za tiskanje razglednica s reprodukcijama djela iz galerije. U planu je i vodič namijenjen djeci školskog uzrasta. I jedno i drugo i treće je neizvjesno, kao i to kada će se likovnom edukacijom u galeriji baviti ne jedan već tim stručnjaka koji jedini ima pravo nositi naziv »pedagoški odjel«.

ABSTRACT

Visual art education and public relations in the Gallery of Modern Art in Zagreb

Durda Petradić

The Gallery of the Modern Art in Zagreb started in 1982. with visual art education programs for museum visitors of all ages, with public relations programs, and cooperation with educational institutions, cultural centres and other enterprises. The gallery prepares annual courses related to the permanent display for a general audience, which are incorporated in the educational program of primary schools, within their course on visual culture. Some of the topics covered by the lectures are: visual language, motive in painting, figurative and abstract form etc. Detailed guided tours of the permanent display or special departments are prepared for secondary schools. Special lectures are organized in connection with significant temporary exhibitions and the publicity is intensified by the installation of mini exhibitions at busy locations in town (passages, cinema or bank halls, bookshops etc). On the occasion of the International Museum Day, and in order to popularize the gallery, several events were organized: a lecture on the history of the gallery, an expertise of art objects from private collections, a concert, a guided tour of the galle-

ry, and as a special attraction, the museum guards were dressed in period costumes. The gallery plans to develop and improve these activities, organize film projections, establish an art workshop etc., but it needs to provide a special hall and audio-visual facilities. The museum staff remains a problem, since only one curator covers the complex tasks of organizing and evaluating the educational activity and public relations as well.

● Odgojno-obrazovni rad u Tehničkom muzeju Zagreb

Milan Ožić
Tehnički muzej,
Zagreb

Primljeno: 8. 12. 1987.

Stalni postav Tehničkog muzeja smješten je na prostoru ukupne površine od 44000 m², stalnom izložbenom prostoru pripada 11000 m². Dosađnjim radom na prikupljanju muzejske građe Muzej je prikupio više od 4200 eksponata koji su izloženi u stalnom postavu, ili pak pohranjeni u muzejskom depou.

Muzej danas ima sedam stalnih tematskih postava u kojima se originalima, maketama, crtežima, fotosima i shemama prati povijesni razvoj proizvodnih snaga, odnosno razvoj, rad, primjena i upotreba tehničkih dostignuća.

I Tehnički je muzej svoje aktivnosti prilagodio modelu odgojno-obrazovnog rada s učenicima i studentima.

Razredi ili grupe studenata mogu imati uvodno predavanje (s obzirom na program gradiva) i paralelno predavanje (s obzirom na već izloženo gradivo), koja objavljuju kustosi ili demonstratori Muzeja.

Muzejski pedagog U Muzeju nema muzejskog pedagoga, ali postoji animator-voditelj edukacije, koji se bavi obrazovnim programima u Muzeju, propagandom za korisnike Muzeja, te koordinacijom rada stručne službe u vezi s edukacijom.

Specijalne izložbe Tehnički muzej se uz stalne izložbene postave bavi i organizacijom i postavom povremenih izložbi. Konceptijski i tematski izložbe nisu vezane samo za muzejsku građu već su to manifestacije koje prate rad klubova, ustanova i radnih organizacija, a čija je djelatnost vezana za tehniku i znanost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Također, pojedine izložbe koncipirane su i namijenjene određenim obrazovnim skupovima kao što je izložba učeničkih radova osnovnih škola **Čovjek – tehnika**. Muzej je do sada bio i suorganizator većeg broja izložbi iz raznih zemalja – Sovjetski Savez, Savezna Republika Njemačka,

Holandija, Čehoslovačka, Italija, Mađarska, Austrija, Sjedinjene Američke Države, te Francuska – koje su bile vrlo zapažene u gradu i šire.

Oblik rada s korisnicima muzeja

Tehnički muzej godišnje koristi oko 125.000 posjetilaca, među kojima glavninu čine učenici osnovnih i srednjih škola, te studenti rudarskog, strojarskog i prirodoslovno-matematičkog fakulteta. Pojedinačnih posjeta godišnje je tek oko 12.000.

Viši razredi osnovnih škola te srednje škole koriste Muzej za methodske jedinice, a studenti navedenih fakulteta imaju (održavaju) predavanja u pojedinim odjelima.

Tiskani materijal Muzej je donedavno imao kratki vodič kroz muzejske zbirke. S obzirom na proširenje pojedinih zbirki, taj je katalog zastario, te je u pripremi novi katalog muzejskih zbirki. Dok se ne tiska taj katalog, u opticaju su informativni listići, namijenjeni više nastavnicima i profesorima, u kojima su istaknute sve mogućnosti korištenja Tehničkog muzeja kao i ostale potrebne informacije.

Što se tiče radnih lista, koriste ih samo učenici osnovnih škola koji u velikom broju dolaze iz Slovenije, dok škole s područja grada Zagreba znatno manje koriste takove liste.

Animacija korisnika Tijekom godine Muzej informira sve osnovne i srednje škole u Hrvatskoj o mogućnostima korištenja Tehničkog muzeja. To su pisane informacije o zbirkama, izložbama, stručnim predavanjima, edukativnim filmovima, te o planiranim izložbama. Također se u povodu pojedinih povremenih izložbi određenim korisnicima upućuje propagandni materijal – s katalozima i pozivnicom – Svake druge godine poštom se šalje obavijest s propagandnim materijalima svim školama na području Jugoslavije, izuzev područnih škola, o natječaju za izložbu učeničkih radova pod nazivom **Čovjek – tehnika**.